

Starodavni zemljevidi sveta

Malo zgodovine

Po Aleksandrovi smrti (324 pr.n.št.) je njegov otroški prijatelj Ptolemej (Demetrius iz Phaleruma) zgradil knjižnico v Aleksandriji, kjer je shranil vse kar je Aleksander nagrabil v svojih osvajalskih pohodih. Stoletja je bila nato Aleksandrija center učenja.

Eden izmed prvih knjižničarjev je bil Eratosten (275 - 195 pr.n.št.). Predvsem ga je zanimala geografija in kot prvi je natančno izračunal obseg Zemlje. V knjižnico so v tretjem stoletju pr.n.št. zahajali mnogi grški učenjaki kot so Euclid, Arhimed ter Aristarkos, ki je kot prvi razvil teorijo o heliocentričnem sistemu.

Po padcu Rima (476 n.št.) in Aleksandrije (642 n.št.) se je center znanja preselil v Constantinopolis. Leta 860 so ga oblegali Varangianci (Vikingi) in šele skupaj z Bizantinci so ga resno ogrozili leta 941. Vikingi so tako nekaj let služili kot pomorščaki v imperialni mornarici, kjer so se tudi prvič srečali s starodavnimi zemljevidi sveta. S pomočjo kopij teh zemljevidov so Rdeči Erik in kasneje njegov sin med prvimi v novem času tudi prišli do Amerike (okrog 1000 n.št.) Leta 812 so Benetke prešle pod kontrolo Bizantinskega cesarstva in postale glavni trgovski center za začimbe in svilo.

Sredi 9. stoletja je pravzaprav cvetela samo islamska kultura, Evropa je bila zavita v mrak zgodnjega srednjega veka. Leta 833 je Al Ma'mun ustanovil novo knjižnico v Bagdadu - Hiša modrosti. Ta je za Arabce postala tisto, kar je bila za stare Grke Aleksandrija.

Konec 12 stoletja so Bizantinci začeli trgovati še z ostalimi mesti kot so Pisa in Genova. Benetke so s tem izgubile primat. To je zelo razbesnelo nekatere bogate Benečane, predvsem Enrica Dandola, ki je iz maščevanja naščuval papeža, da je organiziral zbiranje vitezov po Evropi, ki so se nato zbrali v še eni sveti vojni - začele so se 4. križarske vojne. Leta 1198 je postal papež Inocent II, ki je bil obseden z idejo o unifikaciji Rimskokatoliške cerkve z grško ortodoksno cerkvo. Zbral je veliko armado vitezov in pod poveljstvom Enrica so za začetek napadli mesto Zara, ki se je pred tem upalo odcepiti od Benetk (prva vojna krščanov proti krščanom). Po zavzetju mesta se je Enrico obrnil na svoj glavni cilj Constantinopolis (1203) in ga leta 1204 tudi zavzel. Vse naropano bogatstvo se je preselilo v Benetke.

Leta 1290 se je iz Azije vrnil Marko Polo, ki je med drugim prinesel s seboj zemljevid sveta, kjer je bil narisana tudi južni kontinent.

Leta 1428 se je brat Henryja (sin kralja Janeza in kraljice Filipe Portugalske) vrnil iz Benetk z darilom-zvitkom zemljevidov sveta, ki so verjetno izvirali iz Aleksandrije, kasneje pa iz Constantinopolisa. Te zemljevide si je podrobno ogledal tudi Magellan, ko je študiral na dvoru kraljice Portugala. Na osnovi teh podatkov je šel leta 1519 na pot okrog Južne Amerike.

Nekateri zemljevidi sveta z navedbo Antarktike

Leta 1929 so v Istanbulu, v knjižnici stare imperialne palače odkrili starodavni zemljevid narisana na gazelini koži iz leta 1513, poznan pod imenom turškega admirala Piri Re'is. Ta zemljevid je še danes ohranjen. Njegova znamenitost je v tem, da poleg obal Severne in Južne Amerike prikazuje tudi dele Antarktike (Obala kraljice Maud) in to brez ledu. Ledene ploskve prekrivajo samo osrednji del Antarktike. Sam Piri Reis je priznal, da njegova naloga ni bila opazovanje in kartografiranje kontinentov, ampak da je zemljevid samo kopija kopice starejših zemljevidov, nekaterih iz 4 st. pr.n.št., ki pa zaradi neobstoja ledu ob obali Antarktike morajo imeti izvor v še starejših virih. Antarktika naj bi bila pod ledom najmanj 6000 let.

Prvi nam znani pomorščaki so bili Feničani in ti naj bi tudi pluli po vseh morjih tedanjega sveta. Verjetno so imeli v posesti različne zemljevide, ki pa so morali izvirati še iz starejših. Glede na

znano zgodovino se je vse znanje takratnega sveta zbiralo v Aleksandriji in tam so risali tudi kopije originalnih zemljevidov, ki so jih kasneje prenesli v Konstantinopolis od tam pa so jih leta 1204 nekaj pokradli Benečani. In te zemljevide so kasneje kopirali mnogi kartografi srednjega veka. Piri Re'is kopija je precizna tudi v longitudinalnem smislu. Center tega zemljevida je v bistvu mesto Syenne ob Nilu, kjer je Eratosten kot prvi izračunal obseg Zemlje. Večina zemljevidov je vsebovala področje Mediterana in Črnega morja, nekaj pa jih je podrobno prikazovalo področja Antarktike in Arktike. To pomeni, da so naši predniki pluli na oba konca zemeljskih polov in da so morali imeti tudi zelo precizne navigacijske inštrumente, ki so jim kazali pravo pot in predvsem longitute. Obstaja še en starodavni zemljevid, ki ga je odkril Athanasius Kircher (živel od 1601 - 1680). Študiral je astronomijo, arheologijo in po tem ko je slekel jezuitsko uniformo, začel pisati enciklopedijo Mundus Subterraneus., kjer je tudi obelodanil zemljevid sveta, vendar je postavil sever kot jug (tako da je govoril o starodavnem kontinentu na severu in ne na jugu).

Najbolj znameniti zemljevidi starodavnega sveta:

Začetke moderne kartografije je podal Klavdij Ptolemej, ustanovitelj knjižnice v Aleksandriji. Na razpolago je imel mnoge vire, ki so se tedaj hranili v največji riznici antičnega sveta in tako mu ni bilo težko narisati svojo verzijo zemljevida severne poloble. Njegovo delo se imenuje Zemljevid Severa. Zanimiv je del, ki prikazuje Švedsko prekrito z ledeniki, skupaj z jezери in rekami, ki tečejo iz ledenikov v jezera tako kot je bilo na koncu zadnje ledene dobe, pred 12.000 leti.

Podobno kot Ptolemej pa vendar mnogo kasneje leta 1487, je Ibn Ben Zara narisal zemljevid Evrope in Severne Amerike, kjer pa so ledeniki še južneje kot na Ptolomejevem zemljevidu, nekje na višini Anglije. Zanimiv je tudi prikaz Egejskega morja in celotnega Mediterana, kjer je vidno mnogo več obale pa tudi otokov. Torej je moral uporabiti še starejše vire.

Zemljevid iz leta 1531, ki ga je narisal Oronteus Finaeus, prikazuje Antarktiko, predvsem njeno obalo brez ledu in zopet s pravilnimi longitudinalami. Zanimive so podrobnosti, kjer so vidne reke, ki se izlivajo v morje, nekateri gorski motivi, vse brez ledene ploskve, le osredni del, okrog južnega pola pa je brez podrobnega prikaza, kot da tam pa naj bi bil led. Podroben pregled tega zemljevida daje slutiti različne še starejše vire, kot jih je uporabil Piri Re'is.

Najbolj znan kartograf 16. stoletja Gerard Kremer, poznan pod imenom je v svoj Atlas sveta leta 1569 vključil tudi zemljevid Finaeusa, posebej pa je narisal še svojo Antarktiko, osrednji del prekrit z ledom, obalo pa brez. Zanimivo pri njem je to, da je nekatere predele obale Antarktike narisal še bolj podrobno kot Finaeus. Iz tega lahko sledi samo to, da je imel še druge bolj precizne vire.

Leta 1559 so odkrili zemljevid sveta, ki ga je narisal Hadji Ahmed. Ta je podrobno prikazoval Severno Ameriko zopet s pravilnimi longitudinalami. Znamenito pri njegovem zemljevidu je podroben prikaz področja, ki povezuje Aljasko in Sibirijo. Tak 'most' naj bi v davni eksistiral, vendar ga je potopilo dvigovanje gladine morja na koncu zadnje ledene dobe pred približno 12.000 leti

Philippe Buache, francoski geograf iz 18. stoletja, je 1737 leta narisal Antarktiko popolnoma brez ledu, ločeno z morjem ali vodnim tokom na sredini in tudi s pravilnimi longitudinalami. Izvor njegovih informacij je moral biti nekje davno nazaj v zgodovini, torej viri še starejši od vseh ostalih.

Vsi ti zemljevidi nakazujejo, da je nekdo skozi tisočletja opazoval geološka dogajanja na Antarktiki in jih tu pa tam tudi narisal. Prikazi vseh teh zemljevidov se ne razlikujejo samo po obsegu ledu ampak tudi po obliki obale Antarktike.

Da se sklepati, da so vsi ti kartografi uporabljali za vir starodavne zemljevide, vendar iz različnih obdobj - različna prekritost Antarktike z ledom.

Antarktika je bila uradno odkrita šele leta 1818 in to vsa prekrita z več kilometri debelim večnim ledom.

Pravilno določene longitude (vzhod-zahod) so možne le s pomočjo znanja sferične geometrije. kar je bilo odkrito v 18. stoletju, ko je na podlagi razpisa britanskega sveta John Harrison (1735) sestavil prvi inštrument, ki je pravilno določal longitudo na morju. Latitudo(sever, jug) je na osnovi zvezde severnice že pred tem zelo precizno razvozlal princ Henry Portugalski (1394 -1460)